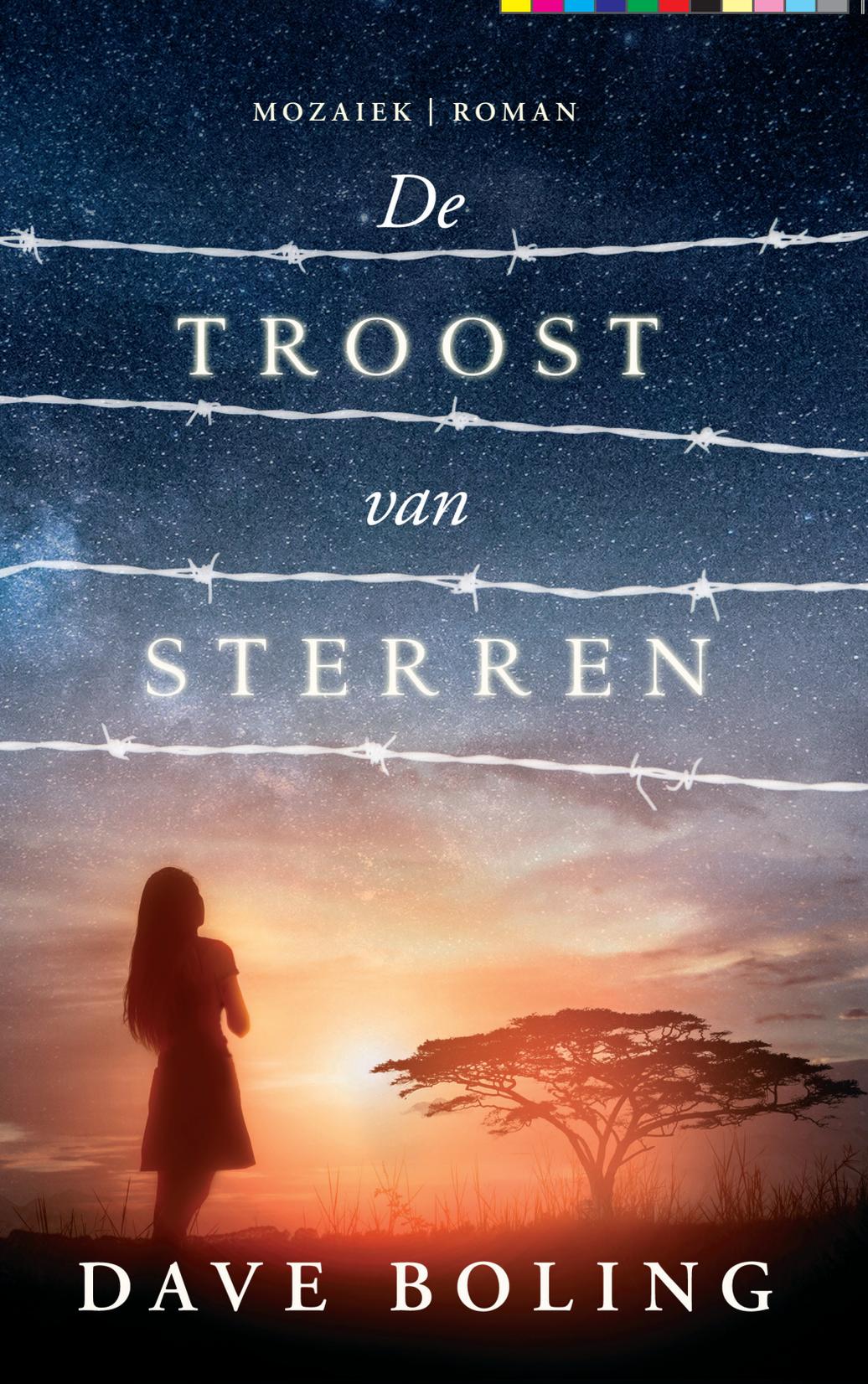

MOZAIEK | ROMAN

De
TROOST
van
STERREN

DAVE BOLING

De troost van sterren

DAVE BOLING

De

TROOST

van

STERREN

Vertaald door Chris Canter

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

ISBN 978 90 239 5075 2 (boek)
ISBN 978 90 239 5076 9 (e-book)
NUR 342

Omslagontwerp en artwork: Mark Hesseling, Wageningen
Vertaling: Chris Canter
Lay-out en dtp: Gewoon Geertje

Oorspronkelijk verschenen bij Algonquin Books of Chapel Hill,
onderdeel van Workman Publishing Company, Inc., New York, USA,
onder de titel *The Lost History of Stars*.

Engelstalige uitgave © 2017 Dave Boling
Nederlandse uitgave © 2017 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

Voor de slachtoffers van de Anglo-Boerenoorlog en de velen die geleden hebben onder de lange nasleep ervan in Zuid-Afrika.

[De Boeren] behoren ongetwijfeld tot de taaiste, dapperste en meest onbedwingbare rassen ooit. Neem dit geduchte volk en oefen het zeven generaties lang in onophoudelijk conflict tegen wilde mannen en woeste beesten... geef het een land dat zich prima leent voor de tactieken van de jager, de schutter en de ruiter... Scherp hun militaire talent dan nog aan met strenge, fatalistische, oudtestamentische godsdienst en vurige, onstuimige vaderlandsliefde... Vermeng al deze eigenschappen... en je krijgt de moderne Boer – de meest geduchte tegenstander waar het Britse Rijk ooit op gestuit is.

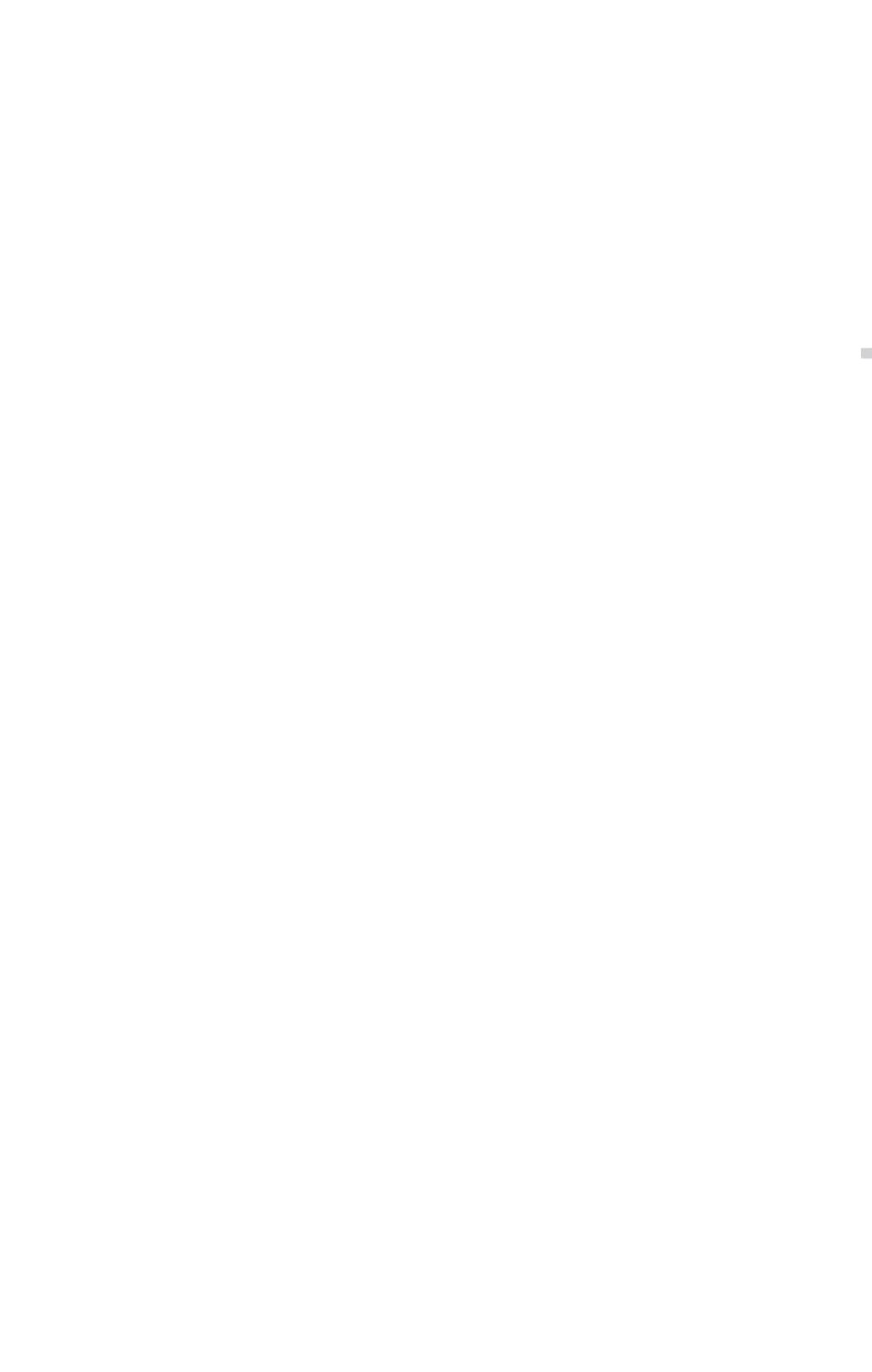
↔ Sir Arthur Conan Doyle, *The Great Boer War*

Op de slagvelden... vielen jaarlijks 52 van elke 1000 soldaten aan onze kant, terwijl in de kampen jaarlijks 450 van elke 1000 [Boeren-] vrouwen en [-]kinderen omkwamen. Wij hebben het recht niet om vrouwen en kinderen dit aan te doen.

↔ David Lloyd George, Brits parlementariër en toekomstig premier

De vrouwen zijn geweldig: ze huilen zelden en klagen nooit. De omvang van hun lijden, de vernedering, het verlies en de angst lijkt hen boven tranen uit te tillen... Ik kan niet beschrijven hoe het is om deze kinderen als hoopjes ellende te zien liggen – als verwelkte, weggegooide bloemen.

↔ Emily Hobhouse, Brits activiste en hervormster, over het leven in de concentratiekampen

DEEL I

Huilend liefdegras

1

September 1900, op de boerderij van Venter

De eerste waarschuwing was heel subtiel: de kopjes in moeders porseleinkast begonnen elkaar lichtjes aan te tikken. We hadden ons nog niet omgedraaid om ernaar te kijken, of de stapels borden op de planken stonden te rammelen van het gedreun van paardenhoeven.

‘Ma, ze komen eraan,’ zei Willem. Hij klonk zo rustig dat ik hem niet geloofde. ‘Ze zijn er.’

‘Zijn het niet gewoon weer onze mannen?’

‘Te veel stofwolken. Zij zijn het, de Britten.’

‘Lettie, blijf bij je zusje. Willem, laat het vee vrij. Bina, eten verzamelen,’ zei moeder met geoefende nauwkeurigheid.

‘Ik haal uw geweer,’ zei Willem. Moeder bewaarde haar .22 in haar bed, aan de kant waar vader voor de oorlog geslapen had. Het wapen was bijna even lang als Willem zelf.

De Britten kwamen als een vuur dat over het veld joeg. Tegen de tijd dat we op de veranda stonden, waren meer dan twintig soldaten afgestapt. Ze dromden de schuur binnen en begonnen het vee bij elkaar te drijven.

Sinds het vertrek van onze mannen, bijna een jaar geleden, had moeder dit moment dagelijks met ons geoefend. Haar eerste regel was dat de kinderen niks mochten zeggen. Geen woord, wat de tommy's ook deden. ‘Stil zijn,’ zei ze, en ze stak haar vinger naar ons uit alsof ze de regel op onze huid wilde vastprikken.

‘Waar zijn jullie mannen?’ baste de officier, die vooraan stond.

‘Britten aan het afmaken,’ gooide ik eruit. Vijf seconden was ik stil geweest.

Moeder en de soldaten keken me strak aan.

‘We weten dat ze hier geweest zijn,’ zei de officier. ‘Jullie hebben ze van proviand voorzien, en dus zijn jullie spionnen. Hier in de buurt hebben ze de spoorlijn vernield.’

‘Waren er veel doden?’ vroeg ik.

‘Lettie... ssst.’ Moeder keek me zo fel aan dat ik bang was dat ze haar geweer op me zou richten.

‘Precies, Lettie... ssst,’ smaalde de officier. Hij kwam dichterbij de trap naar de veranda. ‘Het laatste stuk worden we steeds door scherpshutters beschoten. Ze krijgen hulp van jullie. We zouden jullie aan die boom daar kunnen opknopen. Jullie allemaal.’

Ik was woedend. Ze waren bij ons huis, met hun vetgemeste Britse paarden en hun bajonetten op hun Britse geweren. Hier – in óns land, bij óns huis. Ze waren niet langer een vage dreiging, een gerommel dat je ’s nachts in de verte hoorde. Ze waren hier en keken ons recht in de ogen.

Ik maakte me groot, keek naar de officier en kneep mijn ogen tot spleetjes. De dwaas! Ik deed een stap in zijn richting en keek hem aan met haat in mijn blik. Ik ben klein, maar gevaarlijk.

‘Heb jij nog wat te zeggen, kleintje?’

Kleintje? Ik stak beide handen in de lucht, schudde mijn vuisten en gromde tussen mijn tanden door. Terwijl de soldaten naar onze boerderij waren komen rijden, had ik de spullen van mijn jongere zusje bij elkaar gezocht. Cecelia’s pop, Lollie, had ik nog in mijn bevende hand.

De officier lachte. ‘Ga je ons pijn doen met je popje?’

‘Lach haar niet uit, *rooinek*.’ Moeder richtte de .22 op de officier.

‘Omlaag daarmee, mevrouwetje,’ zei de officier. ‘Wat –’

Een kiezel ketste af op zijn schouder. Vanaf de hoek van de veranda had Willem hem met zijn katapult beschoten.

Een tiental soldaten richtte onmiddellijk de wapens: de helft op moeder, de helft op Willem. Twee tommy’s trokken aan moeders geweer. Een schot schalde door de lucht voordat ze het konden afpakken.

‘We zullen haar meteen doodschieten,’ zei de officier tegen Willem. ‘Jij hebt ons met een wapen aangevallen en zij heeft een schot gelost. We kunnen jullie allemaal onmiddellijk ophangen. Of voor het vuurpeloton zetten.’

Willem dacht na over de woorden van de officier.

‘Neerleggen, Willem,’ zei moeder.

Hij draaide zich om en keek haar aan, het hoofd scheef. Uiteindelijk legde hij de katapult op de veranda neer.

‘Breng die jongen hier.’

Hij zag er iel uit: een ventje van acht, op blote voeten en met een te grote hoed op. Hij spartelde uit alle macht terwijl twee soldaten hem aan de armen meetrokken en voor de officier neerzetten. Toen ze hem loslieten ging hij kaarsrecht overeind staan.

‘Waar zijn jullie mannen, jochie?’

Willem antwoordde niet.

‘Waar zijn jullie mannen, jochie?’

Het enige antwoord was een uitdagende blik.

‘Je weet wat de straf is voor spioneren, en voor het aanvallen van een officier,’ zei de Brit. Hij wenkte een paar mannen. ‘Vuurpeloton.’

Ik schreeuwde het uit. Moeder worstelde om los te komen – de soldaten hielden haar nog steeds bij de armen vast. Ze schudde een van de soldaten af, maar een andere naderde haar van achteren en knelde een arm rond haar nek. Mijn mond werd zo droog dat ik niet kon praten. Ik tilde de kleine Cecelia op en schermde haar ogen af.

Vijf mannen gingen voor Willem staan in een duidelijk geoeffende, keurige rij.

‘Hou op! Hij weet niet waar ze zijn. Niemand van ons weet dat,’ bracht moeder uit. ‘Ze zijn niet thuis geweest. Ze kunnen overal zijn.’

De officier lette niet op haar, maar richtte zich weer tot Willem.

‘Waar zijn jullie mannen, jochie?’

Geen woord.

‘Dapper hoor, een klein jongetje bedreigen,’ zei ik, hoewel ik de woorden maar met moeite kon uitbrengen.

Willem keek weg van de officier om mij een woedende blik toe te werpen.

‘Dit is geen bedreiging. Waar zijn de mannen?’

Stilte.

‘Klaar...’

Moeder probeerde opnieuw de soldaten van zich af te schudden. De soldaat knelde zijn arm zo strak om haar nek dat ze een benauwde kreun uitbracht.

‘Hij weet het niet,’ zei ik. ‘Ze vertellen ons nooit waar ze heen gaan. Nee wacht, ze komen hier nooit. Ze zijn hier niet geweest.’

‘Richten...’ De officier brulde het nu: ‘Waar zijn de mannen?’

Stilte.

Willem haalde diep adem en zette zijn borst uit. Zijn onderlip schoof over zijn bovenlip.

Ik was zo gespannen dat ik mijn armen om Cecelia samenknep. Ze bracht zo’n lange en hoge kreet uit dat de officier en de mannen uit hun geoefende houding schrokken.

‘Op de plaats – rust,’ zei de officier.

Het peloton liet de geweren zakken.

‘Een beste jongen hebt u, mevrouw,’ zei de officier tegen moeder. ‘Gewoonlijk beginnen ze te janken en flappen ze er alles uit zodra het vuurpeloton klaar gaat staan. Hij is de eerste die gewoon blijft zwijgen.’ Hij stak zijn hand naar Willem uit, maar de jongen keek hem minachtend aan, waarop de officier zijn hand terugtrok. ‘Maar jullie zijn nog steeds spionnen en daarom nemen we jullie mee. Jullie hebben tien minuten om uit huis te halen wat je nodig hebt.’

Moeder keek scherp naar de officier en naar alle tommy’s die langs haar liepen, alsof ze hun gezichten wilde onthouden voor later.

Willem en ik gingen halsoverkop het huis binnen om onze spullen bij elkaar te zoeken. Twee soldaten zeulden met onze kisten en gooiden die van de veranda. In de salon begon een soldaat op moeders orgel te spelen. Twee van zijn kameraden stonden erachter.

Zulke brutaliteit pikte moeder niet. Ze vloog op de mannen af, maar werd tegengehouden. De tommy speelde van de bladmuziek die op het orgel stond, zo goed dat ik er een moment naar bleef luisteren. Zijn spel was even goed als dat van moeder. De drie kerels begonnen ruw samen te zingen, terwijl moeder er machteloos bij stond.

*Vaste rots van mijn behoud,
laat mij steunen op uw trouw.
Laat het water en het bloed,
uit uw zij voor mij gevloeid,
tweeërlei genezing zijn.
Red mij, Heer, en maak mij rein.*

Het zingen leek zo ongepast en toch was dit precies het gebed dat hier nodig was.

Laat mij steunen op uw trouw... Ja, dacht ik, alstublieft, lieve God! Red mij. Ja, kom alstublieft en red ons, nu meteen.

Een andere soldaat drong zich naar het orgel toe en sloeg, tot schrik van de anderen, de toetsen kapot met de kolf van zijn geweer. Het orgel kreunde in doodsnood terwijl de soldaat er alle leven uit sloeg.

‘Hou op,’ krijsde moeder. Ze had zich voorgenomen de Britten geen emotie te laten zien. Maar het orgel – hoe durfden ze?

Ik drukte Cecelia dichter tegen mijn heup toen de Britten gewelddadiger werden. Een van hen brak het glas van de servieskast en sloeg met zijn geweer het servies aan gruzelementen. Het lawaai schokte me; het voelde alsof de glasscherven zich in mijn huid drongen. Portretten van voorouders werden van de muur getrokken. Met bijlen gingen de soldaten de muren te lijf, waardoor het schilderij van Jezus op de grond viel. Met niet meer dan een paar wilde bijlslagen vonden ze de zilveren kettinkjes en andere kostbaarheden die we achter een valse wand verborgen hadden.

‘Wat dachten jullie te kunnen redden?’ zei een van de mannen. ‘Over een paar minuten gaat dit huis tóch de lucht in.’

‘Neem ze mee naar buiten,’ zei de officier, die er genoeg van had dat we erbij stonden.

Bajonetpunten dreven ons bij elkaar. Onze zwarte hulp, Bina, droeg de grootste mand met onze spullen op haar hoofd. We stapten naar buiten, waar overall doodskreten klonken. Het varken werd gespietst en krijste hartverscheurend. Het ene na het andere schaap mekkerde erbarmelijk, waarna het geluid overging in rochelen terwijl het mes door de keel ging. Tientallen kippen zonder kop fladderden rond in een macabere laatste dans.

Ik rende naar de schapen, maar een soldaat draaide zich naar me om en duwde zijn bajonet hard tegen mijn borstbeen.

‘Blijf van dat kind af,’ schreeuwde Bina. Ze liet de mand vallen om me te hulp te schieten.

‘Dit is niet jouw oorlog,’ blafte de soldaat terug. ‘We zijn hier niet om ook nog eens tegen de kaffers te vechten.’ Het geweer dat hij op haar borst richtte, sprak andere taal.

De mannen sleepten een paar zojuist geslachte schapen naar de put en gooiden ze erin. Binnenshuis krijsten spijkers terwijl soldaten planken uit de wanden en vloeren trokken. Het hout werd naar buiten gedragen en keurig op een wagen gestapeld; daar gingen de soldaten voorzichtiger mee om dan met ons.

Toen de vernielzucht zijn hoogtepunt leek te bereiken, brulde de officier een bevel, waarop de tommy’s op een afstand gingen staan. De ontploffing perste de lucht uit mijn longen. In kleine stukjes vloog ons huis uit elkaar. Ik voelde de hitte op mijn gezicht en dacht dat ik de geluidsgolven door het hoge gras zag trekken. Zwart en luid brandde het huis. Wat nog overeind stond, kreunde en kraakte, tot dat alles in elkaar zakte.

De spullen die ons leven gevormd hadden, dreven omhoog als rook en vervlogen in een grijze nevel. Wat we in de loop van generaties bij elkaar gesprokkeld hadden, werd binnen een paar minuten verteerd door het vuur. Was het echt nog maar een half uur geleden dat de theekopjes de komst van deze mannen verraden hadden? Vijfentwintig minuten geleden dat ik een vuist met een popje erin gemaakt had naar een Britse officier? Vijftien minuten geleden dat het orgel gejammerd had en Jezus opnieuw was neergeslagen zonder zijn stem te verheffen? Een half uur op de klok... Mijn hart had in dat half uur vaker geklopt dan gewoonlijk in een week... En ik had genoeg tranen vergoten voor een heel leven.

De meeste dingen die we bij elkaar gezocht hadden, mochten we van de tommy’s niet houden en kwamen op een brandstapel bij de schuur. Wat overbleef, was wat beddengoed, kleding en een paar kleine dingen die we konden dragen. In de open mond van haar leren tas had moeder al het eten gegooid dat ze had kunnen vinden en dat niet

zou bederven: voornamelijk *biltong* en *beskuit*. Ze had de gezinsbijbel erin gestopt en wat persoonlijke bezittingen van haar bureau gegraaid voordat de kakikleurige sprinkhanen het huis in waren gezwermd om de rest te verzwelgen.

Oupa Gideon zou zo teleurgesteld zijn geweest als hij ons had kunnen zien. We hadden ons hoofd er nog minder bij gehouden dan de kippen. Ik had mijn schrift en wat beddengoed gegrepen en toen Cecelia geholpen met haar kleren en haar pop. Willem had in één hand zijn katapult en in de andere de *riempiestoel* die vader voor hem gemaakt had. Moeder riep dat hij zijn schoenen aan moest doen; die droeg hij alleen als het heel koud was.

De tommy's grepen zijn katapult en gooiden die in het vuur. Een van hen probeerde het stoeltje uit zijn handen te wringen, maar gaf het op toen Willem begon te trappen.

We werden naar een ossenwagen gedreven. Een soldaat duwde moeder vooruit met een hand laag op haar heup.

'Blijf van me af!' Ze begon hem met haar vuisten te bewerken. Ons huis stond in brand, ons vee was onder onze ogen afgemaakt. Dat een soldaat haar duwde, was de druppel die de emmer deed overlopen.

Hij zwaaide het geweer van zijn schouder en richtte de bajonet op moeders hals. Het puntje was nog nat van het schapenbloed, dat een roos op haar jurk drupte.

'Jullie gaan hier weg,' zei hij, 'of je wilt of niet.'

Hij trok de bajonet amper een centimeter terug.

Moeder haalde diep adem en zei: 'We vinden wel een plek om naartoe te trekken.'

'Heb je gehoord van de gezinnen die zijn achtergebleven?' vroeg de soldaat. 'Moeders met kinderen die dachten dat ze op het veld konden overleven? Weet je wat daarmee gebeurd is? Groepen woeste kaffers hebben de vrouwen verkracht en de kinderen vermoord. Wil je zo eindigen, vrouwtje?'

'Niet! Niks van waar!' riep Bina.

'Wil je het proberen?' drong de soldaat aan bij moeder. Hij zwaai-de het geweer weer over zijn schouder en probeerde haar op de wagen te tillen.

‘Blijf van haar af,’ schreeuwde Willem.

De soldaat negeerde de jongen en sloeg beide armen om moeders heupen om zijn schenen te beschermen tegen haar schoppende schoenen.

Willem kwam woest op hem af.

‘Tucker... Zo kan het wel weer,’ riep een ander, hoog genoeg van rang om de tommy zover te krijgen dat hij haar losliet. ‘Ga uit de weg, of help haar de wagen op. Het zijn geen dieren.’

Moeder gaf de armen van de tommy een laatste duw, overhandigde mij haar tas en klom zelf op de wagen.

Als laatste kwam Bina naar de wagen toe, met onze grote mand op haar hoofd.

‘Wegwezen,’ zei een soldaat en hij maakte steekbewegingen met zijn bajonet. ‘Ga terug naar je volk.’

Bina’s ogen leken uit louter wit te bestaan; ze probeerde zich een weg langs de soldaat te banen om bij de wagen te komen, maar hij raakte met de kolf van zijn geweer haar nek. Ze zakte in elkaar. Liggend op haar rug, met onze spullen om zich heen en de bajonet op haar keel, kon ze alleen maar toekijken terwijl de wagen in beweging kwam. Ik strekte mijn armen naar haar uit en omarmde de lucht tussen ons beiden. Met betraande ogen bleef ik haar aankijken zo lang ik kon.

In de wagen zat nog een gezin. Ik herkende de mensen; het was de familie Prinsloo. We gingen niet veel met hen om. Ze waren Dop-pers; ze woonden bij het spoor en gingen hun eigen gang. Hun soort mensen zag je zelden bij de zondagse preek of de avondmaalsviering. Het scheen mij toe dat ze zonder plezier door het leven gingen. Nu zaten ze met hun weinige spullen voor in de wagen, de blik gericht op ons brandende huis. De kinderen kropen dicht tegen hun moeder aan, alsof ze zich onder haar rokken wilden verstoppen.

Ik verloor mijn evenwicht en brak mijn val met een hand op de bodem van de wagen. Die was glibberig en smerig van de uitwerpse-len van het vee dat erin was vervoerd. Huiverend kwam ik weer over-eind, en terwijl ik me vastklampte aan de achterklep keek ik naar de brandende boerderij en de wollige hopen dode schapen, tot ze uit het zicht verdwenen waren.

Cecelia had zich goedgehouden. Ze was pas vier, maar deed wat

haar was gezegd en bleef vlak bij mij. Maar toen de kinderen van Prinsloo begonnen te huilen, gaf zij er ook aan toe. Ze stopte pas toen ze houvast moest zoeken wegens het schudden van de wagen. We zakten op ons hoopje spullen neer – behalve Willem, die zich over de zijkant van de wagen boog en braakte. Uit schaamte bleef hij met zijn rug naar ons toe staan, maar ik zag zijn hoofd op en neer gaan. Als je met opgeheven hoofd voor een vuurpeloton hebt gestaan en ons huis verwoest hebt zien worden, dan mag je er alles ook wel uit gooien, bedacht ik. Toen zijn maag leeg was, viel hij neer waar hij stond en zakte in een slaap die leek op bewusteloosheid.

Ik schaamde me ervoor dat hij flinker was geweest dan ik. Ik was ouder; ik had me moeten verzetten tegen de officier en het vuurpeloton moeten uitdagen. In plaats daarvan had ik de soldaten bedreigd met een vuist met een popje erin. Ze hadden er alleen maar om gelachen. Onder het eten zouden ze er smakelijk over kunnen vertellen.

Het ontbijt was onze laatste maaltijd geweest. Moeder zei dat ze tot haar spijt vergeten was water mee te nemen. Ze vroeg een soldaat waar we naartoe gebracht werden en kreeg als antwoord alleen: ‘Een plaats van concentratie.’

Toen ze de vuurwolk boven ons huis de rug toekeerde, herkende ik haar dwalende blik: ze was een plan aan het uitbroeden.

‘We zijn tenminste samen,’ zei ik tegen haar. Ze leek me niet te horen. Het was niet eens waar. Wat zou er met Bina gebeuren? Wat zou er gebeuren met tante Hannah en haar huis, niet ver van het onze? De Britten zouden met haar boerderij vast en zeker hetzelfde doen.

Het gehobbel van de wagen maakte me misselijk. Ik moest denken aan onze voorouders, de Nederlandse zeelui, die gewend waren aan het deinen van hun schepen. Ik keek nog eens goed naar moeder. Zo meteen, wist ik, zou ze zeggen dat we rustig moesten blijven en verstandig moesten zijn; God zou ons leiden.

Onze wagen sloot zich als achterste aan bij een stuk of twaalf wagens. Willem en Cecelia zagen bleek van de hitte. Ik deed mijn witte schort af en spreidde hem als een dekzeil over de achterste hoek van de wagen, zodat ze wat schaduw hadden. En ik begon een verhaal te vertellen – zomaar iets – zodat ze niet hoefden te denken aan wat er gebeurd was, aan de stank en het vuil, de hitte en de honger. Moeder

gaf ons beskuit. Het kostte moeite om de brokken zacht te kauwen voor we ze konden doorslikken; als ze onze magen niet werkelijk vulden, maakten ze tenminste onze kaken moe. Mijn mond was al gauw zo droog dat ik niet verder kon vertellen.

Toen de schemering inviel, spanden de soldaten de trekdiere uit en mochten we eindelijk van de wagens af. Gedreven door dorst renden veel kinderen naar de plassen regenwater langs de weg. Ze lieten zich op hun buik vallen en slurpten het modderige water op terwijl hun moeders stonden te roepen dat ze dat niet moesten doen. De soldaten deelden blikjes cornedbeef uit als avondeten voor de groep van zo'n honderd vrouwen en kinderen. We mochten geen vuur maken om te koken – onze spionnen zouden het kunnen zien.

De nacht was prachtig helder. Ik wees Willem mijn liefste sterrenbeelden. Hij zat op zijn stoeltje als een verstoten koning op een draagbare troon.

Vier dagen lang zaten we op de open wagen voor we aankwamen op de 'plaats van concentratie'. Steeds als we 's avonds van de wagen klommen, zag ik in elke richting wel een dozijn rookkolommen opgaan naar de verkleurende wolken. In plaats van opstijgende rookwolken zagen mijn door stof vertroebelde ogen donkere, straffende stormen, die met een duivelse nauwkeurigheid neerkwamen op de boerderijen en schuren.

Elke dag sloten zich meer wagens bij onze karavaan aan. Tegen de tijd dat we op de eindbestemming uitgeladen werden, hadden sommige kinderen die uit de plassen gedronken hadden al een ziekte waar ik nog nooit van gehoord had. En begon ik spoken te zien, of was ik gewoon in de war van alles wat we doorstaan hadden? Ik was ervan overtuigd dat ik een geest had gezien binnen de hekken van ons nieuwe verblijf: een man die wel heel erg leek op oom Sarel, de broer van mijn vader.

EEN AANGRIJPENDE ROMAN OVER DE KRACHT VAN LIEFDE EN HOOP IN TIJDEN VAN OORLOG

Zuid-Afrika, 1900. Tijdens de Boerenoorlog wordt Lettie opgesloten in een Engels concentratiekamp. Terwijl haar oudste broer, vader en opa vechten tegen de Britten, voert Lettie samen met haar moeder, broertje en zusje een bittere strijd om in leven te blijven. Haar enige wapens: hoop en verbeeldingskracht. Ze vindt troost in haar herinneringen aan het sterrenkijken met haar opa, haar droom om schrijfster te worden en in haar onverwachte vriendschap met een jonge Britse soldaat – een vriendschap die haar voor een onmogelijke keuze stelt.

Dave Boling is sportjournalist en auteur. Zijn debuutroman *Guernica* leverde hem diverse literaire prijzen en nominaties op. Voor *De troost van sterren* vond de auteur zijn inspiratie in de verhalen van zijn grootvader, die als soldaat in de Boerenoorlog vocht.

www.uitgeverijmozaiek.nl

ISBN 978 90 239 5075 2

9 789023 950752

NUR 342